

Marlies Medema

PAPIEREN PARADIJS

Het waargebeurde verhaal van een domineesvrouw
die in 1845 emigreerde naar Suriname

ROMAN

‘Eerherstel voor een vrouw die onderdeel werd van
een geschiedenis waar ze niet om had gevraagd.’
– Karin Sitalsing, journalist en auteur van *Boeroes*

Elst bij Amerongen, oudejaarsavond 1839

Eén minuut voor twaalf. Dampwolkjes kringelen omhoog uit mijn mond en neusgaten, de winterse nachtlucht in. Mijn wijsvinger rust zachtjes tegen de koele trekker van Arends jachtgeweer, de kolf drukt pijnlijk tegen mijn oksel. Mijn armen trillen onder het gewicht.

‘Anna, ben je helemaal gek geworden? Daar moet je niet staan! Straks schiet je nog een kind neer!’ Door de hoge stem van Aartje laat ik bijna het geweer afgaan. Ik laat het wapen zakken, trek met één hand mijn rokken iets op en draaf naar de hoek van de straat, naast de tapperij van Van Baaren. Het wapen bonkt tegen mijn heup.

Nog achttien seconden. Ik heb niet veel tijd meer.

Ik hijs het jachtgeweer weer omhoog, klem de kolf onder mijn bovenarm muurvast tegen de zijkant van mijn borst en richt de loop lukraak naar de hemel. Ik knijp mijn rechteroog stijf dicht en tuur door mijn linkeroog. Hijgend als een bejaarde jachthond haal ik de trekker over. Het zachte geluid van metaal. Gesis. Nijdig laat ik de loop zakken.

Het kruit is te nat.

Om me heen hebben anderen meer geluk. Tien, twintig, misschien wel dertig explosies weerklinken – de meeste van een snaphaan of een ander jachtgeweer, een paar van echt vuurwerk – en instinctief duik ik dieper weg in de kraag van mijn mantel.

‘Anna, kijk uit!’ De nagels van mijn nicht Sophie boren zich in mijn bovenarm en trekken me bij een vreugdevuur vandaan, dat enkele burens op de hoek hebben aangestoken. ‘Straks verbrand je je nog.’ Ik struikel naar achteren, in het zand. Een mengeling van koude modder en kruit kleeft aan mijn rokken. Sophie sleurt me mee naar de zijmuur van de tapperij, waar ik normaal gesproken verre van hoor te blijven. De geur van verschaald bier, vermengd met kruitdamp,

prikkelt mijn keel en neusgaten. Ik hoest even en zak langs de bakstenen omlaag, mijn hoofdkapje scheef op mijn hoofd. Aartje en Sophie zitten naast me.

‘Gezegend nieuwjaar, lieve schoonzus.’ Aartje laat haar hoofd op mijn schouder vallen. Haar warrige knot kriebelt tegen mijn wang. Bezorgd strijkt ze over haar zwangere buik, een paar kilo zwaarder dan die van mij, die nog maar bescheiden opbolt. Sophie frommelt in de zak van haar schort en haalt er een van mijn kleverige zelfgebakken oliebolletjes uit. ‘Iemand een hapje?’

‘Klinkt aantrekkelijk, maar nee, bedankt.’ Alle energie lijkt opeens uit Aartje te zijn verdwenen. ‘Ik moet echt naar binnen, naar bed. Ik ben al veel te lang op geweest.’ Langzaam schuifelt ze weg, haar schouders en hoofd gebogen, alsof haar bovenlijf zich naar het kind in haar buik vouwt.

‘Aartje heeft haar laatste kruut verschoten. Gaat het wel goed met haar?’ Fronsend kijkt Sophie mijn schoonzusje na.

‘Ik durf het je niet te zeggen.’ Een stuk vuurpijl belandt naast ons en ik duik opzij. Enkele sintels schroeien de zijkant van mijn japon.

‘M’vrouw?’ Twee jochies van zes, zeven jaar, op modderige klompen, staan voor me. In de broek van het kleinste jongetje zit een grote scheur. De grootste herken ik: hij zit elke zondag links achteraan in de kerk. Zijn vader zingt veruit het uitbundigst in onze gemeente. Als hij een psalm inzet, trillen de avondmaalsbekers op tafel. Het joch duikt diep weg in een morsige sjaal.

‘Gelukkig nieuwjaar, m’vrouw?’ Het oudste ventje steekt een groezelig stuk papier naar voren. In een automatisch gebaar neem ik het van hem aan. Er staat een zwart-witillustratie van drie besneeuwde dennenbomen op en, in kapitale drukletters, ‘een zegenwensch voor het jaar 1835’.

‘Dat was een mooi jaar, 1835.’ Ik knik goedkeurend. ‘Dank je wel.’

Het jongetje doet een stap naar voren en steekt zijn hand uit. Natuurlijk. Ik zoek in mijn zak naar een losse cent. Helaas. Ik geef Sophie een por. Die steekt schuld bewust de oliebol omhoog, waar ze net een hap uit heeft genomen. ‘Willen jullie?’ Binnen enkele seconden is de bol al in hun monden verdwenen.

‘Arme drommels.’ Sophie krabbelt op. ‘Bij ons in Delft wemelt het van die schooiertjes. Misschien moeten wij ook maar naar binnen gaan. Mijn koets vertrekt morgen al vroeg.’

Ik geef Sophie een zoen op haar oor. ‘Gelukkig nieuwjaar, Anna Sophia.’

‘Jij ook, Anna Sophia.’ Een paar laatste vuurpijlen vliegen door de donkere hemel, het ongewisse nieuwe jaar in.

Een bleek, bijna onzichtbaar streepje licht komt achter de deur van Arends werkkamer vandaan.

Ik laat mijn modderige rijglaarzen op de mat ploffen. De hoofden van Arend en Dirk zijn onafgebroken over Arends secretaire gebogen. Nog steeds. Ik kijk naar de pendule. Half één. Mijn man en zwager zijn al viereuhalf uur met elkaar in gesprek, dwars door de jaarwisseling heen.

Koekoek! Alsof het vogeltje mijn aanwezigheid in de gang wil verdragen, schiet het spottend uit het deurtje van de klok die Arend me tien jaar geleden cadeau heeft gedaan, na een van de weinige romantische gebaren van zijn kant: een bootreisje over de Rijn. Typisch Arend: een buitensporig cadeau uitzoeken, zonder zich af te vragen of de ontvanger er ook op zit te wachten.

Hij pakt een boek uit de kast en slaat het open.

‘De reis duurt gemiddeld een week of zes,’ zegt hij. ‘Het zal geen makkelijke tocht zijn, zeker niet met onze gezinnen. Maar het is de moeite waard.’

Ik druk mijn rug dicht tegen het behang naast de witte paneel-deur. Wat is dit? Waar wil hij naartoe?

Dirk woelt met zijn vingers door de blonde krullen in zijn nek. ‘Ik maak me zorgen om Aartje. Het verblijf daar kan haar toestand verbeteren, maar kan haar ook fataal worden. Wat als ze de zeereis niet aankan?’

‘Ze zal alle zorg krijgen die ze nodig heeft.’ Arend klinkt als een marskramer die zijn klant een bril wil aansmeren. ‘Onder de Suri-naamse zon zal ze zich vast beter voelen.’

Suriname. Fluisterend proef ik het woord op mijn tong. De letter-grepen dansen een beetje en laten een bittere smaak achter. Wat is

Arend van plan? Ik stampvoet naar de keuken, grijp de schaal met olieballen, een fles kruidenbitter en twee kristallen glazen, smijt ze op een dienblad en marcheer Arends werkkamer in. Met een klap zet ik het dienblad op tafel. ‘Zo. Jullie zullen wel toe zijn aan wat versterking na ruim vier uur praten.’ De glazen rinkelen tegen elkaar in een ongewenste toost.

Twee opverende hoofden. Dirk wat geschrokken, Arend zoals altijd met de kalmte van een koude winterdag. Geen zweem van verontschuldiging over een gemiste jaarwisseling. Slechts één blik, op mijn jurk.

‘Je bent vies.’

‘Ik heb geschoten. Op straat, met de bureu. Mocht het langs je heen zijn gegaan: we leven sinds kort in het jaar 1840.’

‘Daar hebben we een paar uur geleden een dankdienst voor gehad, ja. Wil je de deur weer achter je dichtdoen als je naar boven gaat?’

Arends wil is wet. In de zeventien jaar dat we nu met elkaar getrouwd zijn, rekent hij er steevast op dat zijn omgeving met eenzelfde aandacht naar hem luistert als wanneer hij ’s zondags op de kansel staat. Maar wat ik hem zojuist heb horen zeggen, is te belangrijk om te negeren. ‘Wacht even.’ Ik steek mijn kin naar voren. ‘Wat waren jullie met elkaar aan het bespreken?’

‘Niets wat jou aangaat.’ Zijn ogen dirigeren me nogmaals naar de gang achter me. Ik herinner me de laatste keer dat ik de moed had om tegen hem in te gaan. ‘Anna,’ zei hij toen hoofdschuddend, ‘voor we trouwden, vond ik de manier waarop je je stekels kunt opzetten wel amusant. Maar je begrijpt natuurlijk wel dat je daar niet mee door kunt blijven gaan, als je als domineesvrouw serieus genomen wilt worden.’ Hij klopte op mijn arm alsof hij een nerveus dier geruststelde. Even vond ik het jammer dat ik geen egel was.

‘Ik hoorde het woord Suriname vallen. Wat willen jullie daar gaan doen?’

‘Heb je ons afgeluisterd?’ Boven Arends rechterslaap trilt een spiertje.

‘Jullie hadden de deur op een kier staan, dus iedereen kon het horen.’ Ik gebaar naar de deur achter me, mijn zijwigende medestan-

der. ‘Dit is nu al de vijfde keer dat jullie urenlang in de studeerkamer zitten te praten. En zojuist hadden jullie het over Suriname, onze gezinnen en over Aartje. Ik wil geloof ik niet weten wat jullie van plan zijn.’

Een verontschuldigende blik bij Dirk, een geërgerde fonkeling bij Arend. ‘Nogmaals, dit zijn jouw zaken niet. Wanneer het tijd is, hoor je het vanzelf wel. Eerder niet.’ Hij staat op en torent boven me uit. Een bastion in wit overhemd. ‘Wij nemen hier de beslissingen.’

Zijn hand duwt zachtjes tegen mijn rug. De kou van de vloertegels in de hal kruipt door mijn sokken. De deur gaat dicht.

Ik aarzel, tik dan toch zacht met mijn vingers op de deur van de logeerkamer. ‘Ja?’ klinkt een gedempte vrouwenstem. Met enige moeite krijg ik de deur open – hout schuurt op hout, de vloer is ooit te gehaast gelegd. In het licht van de nachtkaars ligt Aartje op haar rug in het tweepersoons ledikant. Haar zeven maanden buik is bedekt met witte lakens. Haar wangen en voorhoofd hebben ongeveer dezelfde kleur. De kleine Janne heeft zich in een diepe slaap tegen haar aan genesteld, haar magere knietjes opgetrokken in de kuil van Dirks matras. Met één vinger strijkt Aartje een haarlok uit Jannes gezicht.

‘Ik kon haar niet alleen laten slapen. Ik vraag me steeds af of ze nog ademt.’

‘Aartje, Janne wordt dit jaar drie. Ze zal jullie niet ontvallen. Echt niet.’

‘Wie zegt dat God wil dat Janne wel bij ons blijft? Hij heeft me al negen keer een kind ontnomen.’ Haar stem klinkt vlak.

‘Maar de kindjes die jullie hebben verloren, waren nog geen jaar oud. Janne is een gezonde peuter.’

‘Ik wil haar gewoon dicht bij me hebben.’

‘Vindt Dirk het goed, dat ze nog steeds bij jullie slaapt?’

‘Soms wel. Maar hij vindt ook dat ze moet leren apart te slapen. Of dat ik dat moet leren.’

‘Ik denk dat hij wel gelijk heeft.’ Met de nagel van mijn duim schraap ik een gestold stuk kaarsvet van de zijkant van de kaars. Door

de beweging landt een hete druppel tussen mijn duim en wijsvinger. ‘Hoe laat willen jullie morgenochtend wakker worden gemaakt voor het ontbijt?’

‘Vind je het goed als we later eten? Ik slaap zo slecht. En Dirk is er nog steeds niet. Waar *is* Dirk eigenlijk?’ Ze komt een beetje over-eind.

‘Hij zit al een paar uur met Arend te praten in zijn studeerkamer. Mannenzaken.’ Ik haal quasi-onverschillig mijn schouders op. ‘Echt, soms verbaas ik me erover hoelang twee dominees kunnen debatteren over theologische onderwerpen, zelfs dwars door de jaarwisseling heen. Maak je maar geen zorgen. Dirk zal zo wel komen.’

Zacht sluit ik de deur achter me en hoop maar dat Aartje niet heeft gezien hoe mijn handen trillen.

Een koude druppel belandt op mijn neus als ik vanaf het matras naar de hanenbalken op het plafond lig te staren. Geïrriteerd wrijf ik hem weg en draai me op mijn zij. Morgenochtend moet de timmerman maar even naar de dakbedekking kijken.

Weer een druppel, op mijn wenkbrauw deze keer. Een derde spat uiteen op mijn voorhoofd. Dit is geen klein gat in het dak, maar een compleet weggewaaid dakpan. Gefrustreerd draai ik me opnieuw om. Het idee om blootsvoets de trap af te moeten lopen, door de januarikou naar de bijkeuken om op zoek te gaan naar een emmer, staat me tegen. Ik verstop me onder de gestikte deken in de hoop nog even weg te kunnen dommelen, en hoop dat Arend zich er wel toe kan zetten om uit bed te stappen.

Onder het bed hoor ik een zacht geklots. Ik sla de dekens van me af, veeg een volgende druppel van mijn voorhoofd en kijk over de rand. Water. Naast het bed staat een schuimend laagje, als wanneer Mijntje de keukenvloer sopt. Het aantal druppels vanaf het plafond neemt gestaag toe door een aanzwengelende regenbui. Binnen enkele minuten stijgt het water tot aan het matras, het bed begint als een schip vervaarlijk heen en weer te schommelen. Ik *ben* op een schip. Arend is spoorloos. De zeilen zitten vol gaten, als macabere maskers, en worden opgezweept door de sterke wind. Op de reling van de hel-

lende driemaster staat, nauwelijks zichtbaar tussen al het natuurgeweld, mijn ongeboren kind. Een stormvloed hoger dan de Utrechtse Dom verplettert de mast en graait naar het leven dat ik probeer te beschermen. Ik schreeuw onhoorbaar, maai met mijn armen en benen tegen het geraas van de golven in, om mijn kleintje te redden. Een onzichtbaar zeemonster houdt me tegen en mept dodelijke golven in mijn gezicht. Liters zout dringen in mijn neus en mond.

Met een schok word ik wakker. De stille koelte van de slaapkamer streelt mijn wangen. Arends behaarde been drukt tegen het mijne, zijn warme ademhaling glijdt langs de holte van mijn hals. Ik verschuif mijn lichaam naar rechts, ver bij hem vandaan. Mijn blote schouder stoot tegen het harde hout van het nachtkastje. Misselijk van angst grijp ik naar mijn zwangere buik. Nooit, nooit ga jij naar Suriname, beloof ik. Een traan glijdt van mijn ooghoek naar mijn oor. En nog een. Druppels van angst, woede en verzet. Op mijn nachtkastje ligt de Statenvertaling, als een rechtlijnig wetboek dat me dwingt mijn echtgenoot te volgen, waarheen hij ook gaat. Ik knijp mijn ogen stijf dicht. Ik kan niet mee. Ik wil niet mee. Was ik maar nooit met Arend getrouwd.

Nieuwjaarsdag

Elst bij Amerongen, woensdag 1 januari 1840

De volvette geur van pannenkoeken drijft door de kieren van de keukendeur de eetkamer in. Onmisbare Mijntje – God zegene haar onvermoeibare arbeidsvermogen – heeft in alle vroegte de tafel gedekt voor het nieuwjaarsontbijt. Pannenkoeken, roggebrood, boter, kaas en melk. En voor wie wil, is er pap, gortepap. Arends favoriet. Ik hoop dat Mijntje hem per ongeluk met een forse scheut zout serveert in plaats van met suiker.

Arend zit aan het hoofd van de tafel, zijn gezicht weer zo gladgestreken als het tafelkleed, alsof de confrontatie van vannacht niet heeft plaatsgevonden.

Links van hem zit Evert, inmiddels bijna net zo lang als zijn vader, en rechts wildebras Nicolaas. Dan de vijftienjarige Doortje, die Arend van vier een hapje roggebrood met boter toestopt. Johanna, kortweg Hansje, en Jetje zwiepen hun nog blote voeten tegen elkaar, in afwachting van wie het eerst boos wordt. Geertje zit bij mij op schoot, niet geheel comfortabel. Binnenkort zal onze jongste in een kinderstoel moeten gaan zitten.

‘Hansje, geef mij de stroop eens aan.’ Arend roert in zijn gortepap alsof dat het enige is wat hij vandaag gaat doen.

Ik wil duidelijkheid, en het liefst nu.

‘Wat bent u stil, moeder.’ Doortje werpt me een onderzoekende blik toe.

‘Het is niets.’ Ik stop Geertje nog een lepel pap toe en veeg haar mondje af met een katoenen doek.

Als Arend zijn bord heeft leeggeschraapt en het dankgebed heeft uitgesproken, schuif ik mijn stoel naar achteren. ‘Evert en Nicolaas,

stapelen jullie met Mijntje even de borden op? Ik wil vader graag even spreken.’

‘Loop maar mee.’ Afgemeten houdt Arend de deur voor me open. ‘Je hebt twee minuten. Daarna heb ik weer andere dingen te doen.’

De tientallen kaften van de theologische boeken in Arends kast vormen een rij ernstige toeschouwers. Tussen Voetius en Calvijn staat een koraalrood reisgidsje van Baedeker, *Die Rheinreise*, een spottend aandenken aan onze wittebroodsweken. Ook toen nam hij al beslissingen voor me zonder me ook maar ergens bij te betrekken.

‘Su-ri-na-me.’ Ik braak elke lettergreep bijna uit. ‘Hoe kom je erbij?’

‘Mijn gesprekken afluisteren.’ In zijn stem klinkt een diepe afkeuring. ‘Wat denk je wel?’

Ik pers mijn lippen op elkaar, proef de licht zoute zweetdruppels op mijn bovenlip. Er was een tijd waarin Arend me gedreven zijn liefde verklaarde, waarin hij luisterde naar wat ik te zeggen had. Maar die is weggeleden. Misschien waren die liefdesbetuigingen zelfs een farce, een manier om te krijgen wat hij hebben wilde.

‘Het spijt me.’ Het spijt me helemaal niet, maar dit zijn de veiligste woorden. ‘Ik ving per ongeluk iets op en kon mijn nieuwsgierigheid niet bedwingen. Wil je me nu als-je-blijft vertellen wat voor plannen jullie hebben?’

‘Kort en goed: ik heb het gezien hier.’

Niet-begrijpend kijk ik hem aan.

‘Hoelang zitten we nu al in dit...’ hij gebaart naar buiten, waar een magere dagloner met een groezelige baard een os door de grijze ochtendlucht drijft, ‘gat? Twintig jaar! En beter is het er niet op geworden. Ik vind het tijd om opnieuw te beginnen.’

‘Hoezo, opnieuw beginnen?’ Het gaat niet alleen om een reis, het gaat om een emigratie. ‘We zouden de eersten niet zijn die het land verlaten,’ antwoordt hij kalm. ‘En Dirk en Aartje hebben toegezegd mee te gaan.’

Binnen enkele seconden maakt mijn verwarring plaats voor razernij. Wat denkt Arend wel, achter mijn rug om een landverhuizing naar een West-Indische kolonie bekokstoven? ‘Je bent niet goed bij je

hoofd!' Mijn woorden buitelen over elkaar heen, als de schillen die Mijntje dagelijks aan de kippen voert. 'Ik weet niet waar je die rare gedachtekronkels opeens vandaan haalt, maar ik peins er niet over om ergens opnieuw te beginnen. En al helemaal niet te verhuizen naar een of ander... barbaars land ergens aan de andere kant van de oceaan.' Als ik merk dat ik sta te stampvoeten als een zesjarig kind, zwijg ik abrupt. Hij zal zich enkel laten overtuigen door rationele argumenten. 'Ik vraag me sterk af of Aartje zo'n zeereis wel aankan,' corrigeer ik gehaast. 'En of onze kinderen bestand zijn tegen zo'n primitief klimaat. En,' ratel ik door, voor hij me in de rede kan vallen, 'heb je al aan de dokter gevraagd of zo'n klimaat wel geschikt is voor de gezondheid van je vrouw?'

'Jazeker. Het warme weertype zou je goeddoen, zei hij,' antwoordt Arend direct.

Ik sluit mijn ogen. Hij heeft al van alles geregeld, en het maakt hem niet uit wat zijn naasten ervan vinden.

DEEL 2

Heelsum, maandag 20 mei 1811

‘Als je gaat bidden, Anna, doe je dat op je knieën.’ Mijn moeder zit naast me op het bed en hurkt neer om het voor te doen.

‘Waarom?’ Het koude hout van de slaapkamervloer drukt door mijn linnen nachthemd, tegen mijn knokige kinderknieën. Ik duw mijn ellebogen diep in de beddensprei. Ik wil het weten, maar vooral wil ik dat moeder nog iets langer bij me blijft.

‘Door je knieën te buigen, laat je aan God zien dat je gehoorzaam bent, en dat Hij groter is dan jij.’ Mama, in haar zwarte zijden jurk, schuift wat dichtër naar me toe. De haartjes op haar onderarm kriebelen tegen de mijne. ‘Kom, dan doen we het samen. Onze Vader, die in de hemelen zijt... Anna, doe je ogen dicht.’ Ik heb mijn handen gevouwen, maar mijn ogen dwalen naar het schilderij met de vergulde lijst links van mijn bed. Er staat een groot schip op, met drie masten. De wolken boven het schip zijn donker. Ik heb een bloedhekel aan dat schilderij. Het doet me denken aan die ene dag bij de rivier, een jaar geleden. Die inktzwarte dag die mijn leven voorgoed veranderde. Ik heb hem opgesloten in de kelder van mijn hart, en de sleutel zo ver als ik maar kon weggegooid. Wat er toen is gebeurd, wil ik niet meer onder ogen zien.

‘Uw naam worde geheiligd, uw koninkrijk kome...’ Ik sluit mijn ogen en wentel me in mama’s warme stemgeluid. ‘En vergeef ons onze schulden...’

‘Moeder, zijn er ook schulden die God niet vergeeft?’

De moedervlek op mama’s voorhoofd schiet verstoord omhoog. ‘Natuurlijk. Als je berouw niet oprecht is, vergeeft God niet.’

‘Maar hoe weet je of je genoeg berouw hebt?’

‘Anna.’ Ze kijkt of ik iets onoorbaars heb gezegd. ‘We maken nu samen dit gebed af, en dan ga je slapen.’ Zodra ik lig, trekt ze met

ferme hand de lakens over mijn borst en stopt me zo strak in dat ik mijn armen nauwelijks kan bewegen. 'Slaap lekker.' Flakkerend gaat de kaars uit en laat een vettige rookwalm achter.

Ik staar in de dikke duisternis, waarin slechts de contouren van het raam, de linnenkast en de draperieën van mijn bed te zien zijn. En het schepenschilderij.

'God, heb ik voldoende berouw?' Mijn gefluisterde vraag blijft in het donker hangen.

'God, als U mij hebt vergeven, wilt U dan mijn zusje terugbrengen? Of er in elk geval voor zorgen dat moeder weer een beetje blij is?' Het blijft stil. Ik kijk weer naar het schilderij. Ik zou het het liefst in duizend stukjes scheuren.

Ik moffel mijn ingestopte armen naar boven en vouw opnieuw mijn handen. 'Onze Vader, die in de hemelen zijt. Als U niet meer boos bent, wilt U dan vannacht het schilderij naar beneden laten vallen? Dan weet ik het zeker.'

De volgende dag hangt het schilderij nog op zijn plek.

Een jaar eerder

Maandag 21 mei 1810

Via een zonnestraal buitelt een verdwaalde meikever het halfduister van ons schoollokaal in. Met gespreide vleugels landt het dier op mijn arm. Zijn oranje voelsprietten trillen, uitwaaierend als kleine vingertjes. Het wittige laagje op zijn bruine rugschilden lijkt op het meel van de molenaar. Met mijn wijsvinger volg ik zijn spoor. 'Hup, kom maar,' fluister ik. 'Je mag zo mee naar buiten.' De schoolbel aan de muur wacht op de hand van meester Ten Hout, maar is niet zo ongeduldig als ik. Normaal gesproken ben ik graag op school en luister aandachtig naar het sonore, vaderlijke stemgeluid van de meester, maar vandaag niet. Vandaag heb ik haast.

'Meester!'

Het is Sophie. Op het puntje van de schoolbank, haar vinger priemend in de lucht. Kaarsrecht, net als haar rug en haar onberispelijke zilverblonde paardenstaart.

'Ja?'

'Waarom stuurt keizer Napoleon zijn broer terug naar Frankrijk?'

De punt van mijn linkerschoen richt zich op de kraakheldere witte kousen van mijn nicht. Ik rol met mijn ogen. Waarom nu?

'Nou en!' sist Sophie. 'Ik vind dit interessant.'

Meester Ten Hout leunt met zijn achterste tegen de rand van zijn lessenaar. Boos blaas ik de meikever weg. Met een boog maakt hij een noodlanding, precies tussen Marten Schut en mijn broer Theodorus in, die in de bank voor me zitten. Meneer Kever kijkt om zich heen, op zoek naar een nieuwe gastheer. Het wordt Marten.

'*Mijn* meikever,' fluister ik.

'Kom 'm maar halen!' fluistert hij terug.

‘... koning Lodewijk ging zelfs pijp roken, evenals de Nederlanders, waar hij overigens misselijk van werd. Anna en Marten, jullie mogen zo de klas vegan.’

Twee takkenbezems, één aan de ene kant van het lokaal, één aan de andere. In het midden ligt een hoopje stof en as, wat grassprietten en een dode vlieg. We vegan zwiwend. Marten rustig, ik gehaast. ‘Anna, je slaat stukken over.’ Streng wijst meester Ten Hout met zijn griffel naar een plek onder een van de lessenaars, waar een vijftal broodkruimels ligt. ‘Wat heb je toch vandaag?’

Zodra de meester het sein heeft gegeven dat we mogen vertrekken, gris ik mijn houten schooltas van de muur.

‘Wedstrijdje wie het eerst beneden is?’

‘Ga jij maar alvast, je verliest toch.’

‘Mooi niet. Maar jij mag wel de schooltassen dragen.’ Ik gooi mijn tas in Martens armen, hijs mijn rokken een stukje omhoog en sprint over de grijze keien van het kerkpad, naar beneden, naar Wamels Enk. Ik ben snel, maar niet zo snel als Marten, en bovendien blijft mijn schoen halverwege haken aan een uitstekende boomstronk. Een scherp randje hout tekent een langgerekte schram op mijn enkel, maar ik laat me niet kennen. Ik wil winnen. Ik wil hem laten zien dat ik geen slappeling ben. Mijn ademhaling klopt zo hard in mijn keel dat ik een beetje duizelig word. Als ik onder aan de heuvel hijgend op de grond plof, staat hij al triomfantelijk met één arm tegen de brede beukenboom geleund. ‘Hier.’ Marten werpt me mijn tas weer toe. Het ding landt in mijn schoot. ‘En ik heb nog iets voor je.’ Mijn meikever. Hij trekt me weer overeind en drukt de muis van zijn hand tegen de mijne. De poten van het dier stappen zachtjes over, van hem naar mij.

‘Kom, we laten hem vrij.’

Ritmisch beweegt meneer Kevers zijn voelsprietten, alsof hij aftelt voor de sprong. Dan spreidt hij zijn vleugels en vliegt weg, in de richting van De Pannekoek.

De Pannekoek is een van de drie papiermolens waar mijn vader de baas is. De molen ligt aan de brede Heelsumse beek, die door mijn

vaders landerijen slingert, als een verbindingsweg tussen de Rijn en het landhuis van mijn ouders, met de brede oprijlaan, de hoge ramen, het gewelfde voorportaal en twee enorme sparren rechts van het gazon. Ik houd van die sparren. Als ik me met mijn handen en voeten naar de bovenste takken hijs, kan ik de witte villa van tante Caatje en Sophie zien, waarvan de omliggende tuinen aan die van ons grenzen. Helemaal in de verte, richting Doorwerth, aan de rand van ons landgoed, ligt de kleine molen van Paul Schut, de vader van Marten. Maar ik ga niet naar huis, en ook niet naar Marten. Vanmiddag is De Pannekoek mijn doel. Ik wil nog één keer het verhaal horen van de jonkvrouw van de Quadenoord.

Ik loop de donkere papiermolen binnen. De lucht trilt door het geratel van de maalbakken. Een oude vrouw staat te sorteren bij de bak met lompen. Ooit heb ik me daar ingegraven tijdens een spelletje verstoptertje met Sophie, maar de geur van zuur zweet benam me zo de adem, dat ik al tevoorschijn kwam voordat Sophie me had gevonden.

‘Geurt, ben je daar?’ Ik tuur langs de ladder omhoog naar de zolder, waar het papier als roomkleurig wasgoed aan lange balken hangt te drogen.

‘Zocht u mij, juffrouw Pannekoek?’ Met een ruk draai ik me om. De stem, hees door het dagelijks gebruik van pruimtabak, klinkt slechts enkele centimeters bij me vandaan. ‘Komt u mij helpen met scheppen?’

‘Vertel je me dan nog een keer de legende van de jonkvrouw?’ Ik zet mijn suikerzoetste stem op. Zoals altijd blijven mijn ogen haken bij Geurts rechterhand. Hij mist één vinger, maar zonder moeite bedienen zijn andere negen het houten raam in de schepkuip. Geurt is getrouwd met Gerritje, onze dienstmeid. Geurt en Gerritje, namen als een peper-en-zoutstel. ‘Ah, die legende.’ Terwijl hij me een kleiner schepraam aanreikt, komt hij slechts met moeite boven het gestamp van de maalbakken uit.

‘Vooruit dan maar. Er woonde een jonkvrouw op kasteel Grunsoort, hier vlakbij...’

Terwijl hij vertelt over de arrogante jonkvrouw, buig ik me dichterbij hem toe.

‘Ze zorgde zo slecht voor haar bedienden, dat ze hen behandelde als slaven.’

‘Wat zijn slaven?’

‘Dat zijn mensen die niets, of bijna niets krijgen voor het werk dat ze doen.’

Ik denk even na. ‘Ben jij ook een slaaf?’

Geurts zware wenkbrauwen trekken zich samen. Blijkbaar heb ik iets vreemds gezegd. Dan lacht hij. ‘Nee, gelukkig niet. Maar de jonkvrouw zorgde zo slecht voor haar personeel en was zo hooghartig, dat ze zelfs weigerde over dezelfde grond te lopen als haar onderdanen. Als ze via het kerkhof de kerk betrad, moest er speciaal voor haar een rode loper worden uitgerold. Tot een mysterieuze pelgrim een vloek over haar uitsprak: dat ze nooit zou rusten op het kerkhof dat ze weigerde te betreden.’

Met rode wangen luister ik hoe Geurt vertelt dat de geest van de jonkvrouw als straf voor haar ijdelheid voorgoed tussen de berkenbomen van de Quadenoord rondwaart. ‘Zweeft ze daar nog steeds?’

‘Wie zal het zeggen?’ Nauwkeurig bestudeert hij de vochtige lompenstoppers in het raam dat hij in zijn handen houdt.

‘En de Quadenoord? Waar ligt die precies?’

‘In de richting van Renkum. Als u langs het huis van uw ouders loopt, vindt u na een paar honderd meter een pad naar rechts. De molen die daar staat, is uw vader ook van plan aan te kopen, heb ik begrepen.’ Enigszins achterdochtig plukt hij aan zijn stoppelbaardje. ‘Juffrouw Pannekoek, wat bent u van plan?’

Met een snelle beweging schuif ik de zeef naar hem toe. ‘Hier. Ik moet naar Sophie.’

‘Hoelang zou het lopen zijn?’ vraagt Sophie zich af. ‘Een halfuur?’ Ze draait zich naar me toe. ‘Als jij de klas niet had moeten vegen, hadden we eerder kunnen vertrekken.’ Ze houdt haar hoofd even schuin. ‘Waarom liet de meester jou eigenlijk de vloer schoonmaken? Hij weet toch wel dat wij tot de belangrijkste familie van het dorp behoren? Als mijn moeder zou horen dat ik de vloer moest vegen...’ Ze trekt haar neus op.

‘Jaja.’ Met mijn nieuwe veterlaarzen balanceer ik op het zandpad, om de zompigste modder te ontwijken. ‘Ach, ik vind het niet zo erg.’ Even zie ik de blauwe ogen van Marten weer voor me. ‘En ik ga het ook niet mijn ouders vertellen. Straks begint mama weer over de School voor Jongedames in Wageningen. Dan moet ik daar doorde-weeks logeren en kunnen we niet meer samen op zoek naar het spook.’ Bij dat laatste woord slaat mijn stem over. Vreemd. Mijn keel voelt dik, net zoals een tijdje geleden met kerst, toen er tijdens de maaltijd een stukje kalfsvet achterin bleef steken.

We laten de laatste arbeidershuisjes van Renkum achter ons en de weg slingert verder langs taxussen, lindes en lijsterbessen. Al snel wordt het bos naar de Quadenoord dichter en ondoordringbaarder en geurt de lucht naar dennen en natte aarde. Heimelijk druk ik een stuk kleefkruid op de achterkant van Sophies jurk. Gerritje heeft me verteld dat je het kruid in de soep of spinazie kunt doen, maar ook dat je het sap in een wond kunt druppelen. Ik proef een stukje. Het smaakt een beetje bitter. Sophie giechelt en plakt het kleverige plantje in mijn haren. Een paar dennennaalden kruipen in mijn schoenen. Waar zou hier een berk te zien zijn?

‘Ik zie iets wits.’ Van opwinding knijpt Sophie in mijn bovenarm.

Ik probeer haar blik te volgen tussen de sparren, lariksen en varens door. In de verte kabbelt de Molenbeek.

Weer dat stukje kalfsvet. Ik hoest om lucht te krijgen. Opnieuw. En opnieuw. Mijn adem stukt. Wat is er toch met me aan de hand? De kruinen van de bomen draaien voor mijn ogen. Mijn luchtpijp lijkt wel verkrampd. Tot overmaat van ramp is het alsof mijn neusgaten gevuld zijn met water. In paniek trek ik de bovenste knooppjes van mijn jurk los, twee belanden in het zand. Ik moet lucht hebben. Nu.

‘Sophie!’ piep ik.

Sophie, die een paar passen voor me uit loopt, draait zich om. Eerst geschrokken, dan boos. ‘Wat doe jij hier?’

Ik hap naar zuurstof. Tevergeefs. In een waas zie ik het gezicht van Marten. ‘Ik moest jullie gaan zoeken van je moeder.’ Zijn stem klinkt meters ver weg. ‘Iemand zei dat jullie het bospad hadden genomen. Wat spoken jullie hier eigenlijk uit?’

‘Ik... wij...’ Witte stipjes dansen voor mijn ogen.

Dan wordt alles zwart.

Languit lig ik op het pad, mijn haren in het zand, terwijl de mist voor mijn ogen optrekt. Mijn rug plakt van het koude zweet. Twee gezichten kijken me vragend aan. Tweemaal bezorgdheid, om mij. Martens ogen hebben de kleur van de hemel. Hij heeft sproetjes op zijn neus, ik zou ze wel willen aaien. Ik hoest weer. Mijn spieren voelen verkramp, maar de ergste benauwdheid is afgenomen. Mijn hals prikt van schaamte omdat ik hier zo lig, met mijn jurk half open, voor het oog van de leukste jongen van Heesum. Ik graai naar de modderige omslagdoek die rechts naast me op het pad ligt en moffel hem gehaast over mijn bovenlijf.

‘Kun je rechtop zitten?’ vraagt Marten.

Ik krabbel moeizaam overeind en probeer de dennennaalden van mijn achterhoofd te vegen. Door het koude slijk plakt de stof van mijn jurk aan mijn rug en billen.

Marten geeft me een arm. Sophie doet hetzelfde. ‘Wat was dat nou opeens?’ Haar mond vormt een ernstig streepje. ‘Was je bang voor het spook?’

Ik schud mijn hoofd. Het was geen spook, ik was het zelf. Mijn lichaam liet me in de steek, spottend als de jonkvrouw van de Quadenoord tegen haar machteloze onderdanen.

In de vaas naast mijn bed staat een langzaam wegwijnende bosviool van Sophie en een kaartje, van geschept Schut-papier, met stevige, zwierige letters erop. ‘Beterschap, van Marten.’ Naast me zit de dokter op een krukje. Met een rietpen in zijn knokige handen krast hij een paar onleesbare krabbels in zijn boekje.

Vanmiddag moest ik in een potje plassen. ‘De dokter ging je plas bekijken,’ fluisterde Sophie me in, voordat mijn moeder haar naar huis stuurde. ‘En hij proefde er zelfs van.’

‘Dat doen dokters. Zo kunnen ze ontdekken welke ziekte je hebt.’ Geleerd van meester Ten Hout. Ik houd van die kennis, al verkondigde mijn broertje Neuij laatst tijdens de avondmaaltijd dat meisjes daar niet voor zijn gemaakt. ‘Jullie hersenen zijn kleiner,’ mompelde

hij met volle mond. Even wilde ik zijn stuk gebraden duif van zijn bord grissen om te laten zien wie hier de slimste was.

De dokter legt de veer neer en rommelt in zijn leren tas. Hij haalt er een grote houten toeter uit, die hij tegen mijn borst legt, waarna hij zijn oor ertegenaan drukt.

‘Ben je vaak moe?’ vraagt hij.

‘Soms wel,’ aarzel ik. ‘Mag ik nu uit bed?’

‘En als je rent? Ben je dan snel buiten adem?’

Sneller dan ik wil ja. Maar dat hoeft de dokter niet te weten. Die lijkt tevreden met wat hij heeft gehoord en tilt zijn hoge hoed op. ‘Ik kom binnenkort terug.’ Terwijl hij met mijn moeder de kamer verlaat, hoor ik hem nog zachtjes zeggen: ‘Ik vrees dat het om een chronisch probleem gaat, mevrouw Pannekoek.’

‘Wat hoor ik, ben je overvallen door een spook?’ Vanuit de deuropening klinkt een zware stem. Ondanks de voorgeschreven bedrust schiet ik overeind. Papa. Ik mag dan mijn moeders donkere haren en ogen hebben geërfd, toch lijkt ik op hem. Stiekem vindt hij het goed dat ik in de hoge sparrenbomen naast ons huis klim. Hij neemt me mee als hij gaat paardrijden. En soms, heel soms, leert hij me hoe ik een jachtgeweer kan gebruiken. Een gruwel, vindt moeder.

Hij graait in zijn binnenzak. ‘Een kleinigheidje voor de zieke.’ Geen preek omdat ik met Sophie naar het bos ben geweest, maar een boek dat me moet afleiden van de eentonigheid van mijn bed. *Gullivers reizen*, staat op de bordeauxrood gemêleerde kaft.

‘Fijn.’ Ik slaak een zucht van verlichting. ‘Mama wil dat ik leer borduren.’ Ik knik wanhopig naar een verfrommelde witte zakdoek met een half afgemaakt roosje, die aan mijn voeteneinde ligt. Een rood stuk garen ligt er verward naast. Gek word ik van dat gepriegel. ‘Waar gaat het boek over?’

Vader laat een vinger over de gouden letters op de kaft glijden en legt het boek op mijn schoot. ‘Over een man die de wereld over vaart, en op bijzondere plaatsen terecht komt.’

Ik ga rechtop zitten. ‘En verder?’ vraag ik. Dit klinkt bijna net zo interessant als de jonkvrouw van Quadenoord.

‘Op een dag lijdt hij schipbreuk,’ vertelt vader. Ik frons mijn

wenkbrauwen. ‘Komt er ook een prinses in voor? En loopt het verhaal goed af?’

‘Dat, lieve Anna, moet je zelf maar lezen.’

Ik leg het boek naast de stervende viool en stop Martens kaartje ertussen. Even voel ik me weer doodmoe.

De blonde stralenkrans van Sophies haren piept om de hoek van de deur. ‘Is hij weg? Ga je mee naar de tuin?’

‘Ik ben er nog, hoor.’ Mijn vader trekt zijn wenkbrauwen op.

Ze schrikt. ‘Neem me niet kwalijk, oom Nicolaas. Ik bedoelde de dokter.’

Vader geeft haar een knipoog, drukt een kus op mijn voorhoofd en neemt afscheid. Hij gaat weer naar een van de papiermolens, waar zijn knechten op instructies wachten.

Ik werp een sombere blik uit het raam, waar de lentezon me spottend toelacht. ‘De dokter is weer vertrokken, maar ik mag niet naar buiten.’

‘Dat maakt niet uit.’ Sophie wipt voor mijn ogen op haar tenen op en neer. De vanillekleurige jurk, die ze net in het bos nog niet aan had, lijkt wel een golvende, versierde marsepeintaart. ‘Ik heb van moeder een nieuwe jurk gekregen die schoon moet blijven. Zullen we in de achterkamer met het poppenhuis gaan spelen?’

Het aan- en uitkleden van porseleinen poppen vind ik bijna net zo geestdodend als het prutsen met moeders rozenborduurpatronen. De laatste keer dat Sophie en ik er samen mee speelden, bond ik tot Sophies afschuw een van de poppen aan een hengel en zwaaide hem uit het raam, om een verdieping lager mijn broers Neuij en Theodorus de stuipen op het lijf te jagen. ‘Leek onze Anna maar wat meer op jouw Sophie,’ hoorde ik moeder eens tegen tante Caatje verzuchten. ‘Sophie begrijpt tenminste hoe een jongedame zich behoort te gedragen.’

Om Sophie niet teleur te stellen, probeer ik iets anders te bedenken. In mijn hoofd dwaal ik over elke verdieping, door elke kamer. Verstopperij spelen? De meid vragen of we een nieuw recept mogen uitproberen? Gerritjes keuken, met de geur van geroosterd wildbraad, boterzachte jus en knapperig, versgebakken brood, is een van mijn favoriete plekken in huis.

Opeens weet ik het. ‘We gaan naar zolder.’

Op kousenvoeten huppel ik voor Sophie uit over de roodfluwelen traploper, naar de eerste verdieping, alsof er geen dokter op bezoek is geweest.

Volgens moeder hebben we als kinderen niets te zoeken tussen de door motten aangevreten tapijten, onbruikbare meubels en schilderijen van overleden familieleden, maar eigenlijk weten we allemaal waar ze de zware ijzeren sleutel naar de zoldertrap bewaart: in de bovenste lade van het eikenhouten wandmeubel op de overloop, onder vaders gesteven zakdoeken. We zijn slechts één draaibeweging verwijderd van een enorme ruimte, volgestouwd met mysterieuze tonnen en dekenkisten.

‘De vloer kraakt!’ Sophie grijpt mijn pols alsof de vloerdelen zich elk moment kunnen openen. Voetje voor voetje hebben we de trap beklommen. ‘Kom je hier vaker?’

Ik schud mijn hoofd. ‘Dit is geen plek voor kinderen, zegt moeder. Maar wij zijn niet echt kinderen meer, toch? Ik ben al tien. En jij bent mijn beste vriendin, dus dan tel jij ook voor tien.’ Ik geef Sophie een samenzweerderige knipoog en probeer mijn ogen te laten wenen aan het schemerdonker, dat slechts wordt doorkruist door twee lichtstralen die door de stoffige raampjes in het hoge schuine dak vallen. Rechts achter in de hoek kijken twee paar poppenogen ons glazig aan.

‘Die zijn al heel oud,’ waarschuw ik Sophie. ‘Ze zijn van moeder geweest en we mogen er niet aankomen.’

‘Zitten hier ook spoken?’ Sophies vingers om mijn pols zijn even beklemmend als de omhelzingen die ik soms van haar moeder krijg, tante Caatje. Ze staat zo dicht tegen me aan, dat ik de aardbeien ruik die ze thuis heeft gegeten.

‘Misschien is de jonkvrouw van de Quadenoord wel hiernaartoe verhuisd.’ Ik giechel en laat mijn blik op een grote zwarte dekenkist vallen, waar met ferme witte kapitalen *Pannekoek* op geschilderd staat. ‘Kom, laten we kijken wat daarin zit.’

Er klinkt geritsel. ‘Straks is het echt de jonkvrouw!’ huivert Sophie.

‘Doe niet zo raar. Die bestaat helemaal niet.’

‘Echt, er is hier iemand!’ Sophie kruipt nu bijna in me.

‘Ja, kijk.’ Twee intelligente kraalooigjes, kleiner dan die van de poppen, kijken ons aan. Een grijze muis heeft zijn onderkomen gezocht achter de dekenkist. Als ik een stap in zijn richting zet, schiet hij weg. Sophie ademt fluitend uit.

‘Maak jij de kist open?’ Ze kijkt me vragend aan.

‘Goed hoor.’ Ik trek met mijn vinger het ijzeren schuifslot opzij, dat met een klik openschiet. Een wolk stof ontsnapt als ik het deksel omhoog duw. De niesbui die ik krijg, weerhoudt me er niet van om me tegelijk met Sophie gretig over de kist te buigen. Die is teleurstellend leeg. Op de bodem ligt een donker mahoniehouten kistje en een stapel brieven die is samengebonden met een vergeeld lint.

Sophie draait zich van de kist weg. ‘Ik had gehoopt op pruiken van opa. Of jurken van oma, van vroeger.’

‘Wacht even.’ Met mijn hand betast ik de bodem van de kist. ‘Ik ben wel benieuwd wat er in die brieven staat.’

Sophie rolt met haar ogen en nestelt zich met gekruiste benen op de grond. ‘Lees dan maar een stukje voor, boekenwurm. Maar niet te lang.’

Ik reik naar het bundeltje en trek er een vel papier uit. Op de achterkant van de brief zitten twee helften van een roodgelakt stempel, die als dieprode puzzelstukjes in elkaar passen. ‘Mijn liefste,’ lees ik hardop, en ik doe mijn best mijn stem zwaar en gewichtig te laten klinken. ‘Ik kan niet wachten tot we binnenkort man en vrouw zullen worden.’

Sophie proest het uit. ‘Wie heeft die brief geschreven?’

Ik kijk naar de achterkant. ‘Van vader, voor moeder.’

‘Lees door!’ Sophies ogen schitteren.

Ik kleur een beetje over de intimiteiten die mijn ouders misschien in deze brief zullen delen. Met gloeiende wangen lees ik vaders ode aan moeders ogen, die de mooiste van Heelsum zijn, en lippen die zachter zijn dan de blaadjes van de kersenbloesem. En dat hij zielsgelukkig is dat mama’s vader goedkeuring heeft gegeven voor hun huwelijk.

‘Ik wil later ook zo’n brief van mijn geliefde.’ In een gebaar van adoratie legt Sophie haar handen tegen haar wangen.

‘Ja, ik ook.’ Opnieuw doe ik een graai, nu naar het kistje. Het is net zo groot als mama’s sieradendoos. Op de bovenkant van het deksel zijn patronen uitgesneden van kleurige zangvogels en witte lelies die hun kopjes sierlijk naar beneden neigen. Het heeft geen slot. Als ik het deksel voorzichtig omhoog duw, zie ik op de fluwelen binnenbekleding een lichtbruin notitieboekje liggen, met een touwtje erom. Met één vinger wip ik het boekje omhoog. Dan stokt mijn adem. Op de bodem ligt een ketting van kleine, dieprode kralen, aaneengeregen als een glanzende kostbare familie. Aan de ketting bungelt een goudkleurig medaillon met de afbeelding van een anker.

‘Kijk eens hoe mooi!’ Ik pak het sieraad tussen mijn duim en wijsvinger uit de kist en laat het voor mijn ogen heen en weer gaan.

‘Laat eens zien?’ Sophie buigt zich naar me toe. ‘Hij is prachtig. Zit er iets in?’

Ik pruts met mijn vinger aan de hanger. Sommige medaillons herbergen een verrassing, dat weet ik. Een portretje. Een lok haar. Iets anders persoonlijks. Maar dit medaillon is stevig en plat. In de achterkant staat iets gekerfd wat een schild van een middeleeuwse ridder lijkt, met een reeks horizontale strepen erop. In een impuls hang ik het sieraad om mijn hals. ‘En, hoe vind je hem staan?’ Ik maak een elegante draai, als een echte dame.

‘Mooi, hoor.’ Sophie kijkt een beetje jaloers.

Ik plof weer op de grond. ‘Kom, eens kijken wat er in het boekje staat.’ Ik sla de eerste bladzijde open. ‘Mijn reizen naar West-Indië, door Anthony Pannekoek,’ staat in zwarte krulletters op het vergeelde papier geschreven. Vertwijfeld haal ik mijn schouders op. ‘Ken jij een Anthony in onze familie?’

‘Ik niet.’ Sophie klopt een spinnenweb van haar rok. ‘Misschien moet je het aan je vader vragen?’

‘Eerst maar eens lezen.’ Ik sla een bladzijde om en zie dat er met fijne pennenstreken een landkaart is getekend. *Landkaart Suriname en Berbice*, staat erboven. Boven aan de kaart is het leeg en groen. Onderaan, aan de rand van ‘De Oceaan’, zijn allemaal lapjes grond getekend. ‘Hooge weg naar de Berbiesjes,’ lees ik. ‘Modderige zee-kust.’ En: ‘Paramaribo.’

‘Paramaribo.’ Sophie schiet in de lach. ‘Dat klinkt als een raar liedje. ‘Paramaribo, Paramaribo, spring maar op het schip en je bent er zo.’ Ze pakt een van moeders porseleinen poppen en maakt er een potsierlijk dansje mee, wat haar een bestraffende blik van mij oplevert.

‘Kijk uit! Straks breekt de arm van die pop!’

‘Nou, ik ben wel nieuwsgierig geworden.’ Sophie laat zich weer op de grond zakken. ‘Wat staat er nog meer in?’

Ik houd het papier dicht bij de groezelige lichtstraal die door een van de raampjes valt. Het boekje geeft me een raar gevoel, alsof er iets in staat wat mijn leven zal veranderen. Als ik de bladzijde omsla, zie ik dat het boekje geen verhalen bevat, maar tekeningen met bijschriften.

Commewijnerivier, lees ik onder een illustratie van een rivier met een dichtbegroeide oever. *Plantage Berkshoven – suiker. 1436 akkers*, onder een groot wit huis in een moskleurig landschap. *30 zweepslagen voor weggelopen slaven*. Boven deze tekst staat geen tekening.

‘Wat zijn slaven?’ onderbreekt Sophie me.

Alsof ik dit al jaren weet, vertel ik haar wat ik van Geurt heb gehoord.

‘En die zijn dus donker? Zoiets als jij? Of jouw broer?’ Ik probeer me voor te stellen dat iemand mij dertig zweepslagen zou geven en huiver. Ik laat mijn vingers weer over de kralen van de ketting glijden en leg het boekje terug in de kist.

'Medema schrijft beeldend, scherp en doorleefd. De geschiedenis vindt voor je ogen plaats.' – *Nederlands Dagblad*

Papieren paradijs is het waargebeurde verhaal van een domineesvrouw die niet naar Suriname wil emigreren. Maar toch drijven de ambities van haar man, dominee Arend van den Brandhof, haar in 1845 de oceaan over. Hij gelooft dat het leven in Suriname beter is dan in Nederland, dat op dat moment zo goed als failliet is. In Suriname wil hij een plantage stichten, waar boeren op een eerlijke manier producten kunnen verbouwen voor de rest van de bevolking. Anna houdt van hun leven in Nederland en wil niet weg. Maar na jaren van voorbereiding en echtelijke ruzies is de emigratie uiteindelijk toch een feit.

Wanneer Anna en Arend met hun gezin en een paar honderd boeren in Suriname aankomen, wacht hun een grote teleurstelling. Het land van belofte blijkt een onherbergzame jungle. Hoe moet Anna hier een goed leven opbouwen voor haar gezin en zichzelf?

In dit lovend ontvangen debuut vertelt Marlies Medema het indringende verhaal van een sterke vrouw die onder de meest moeilijke omstandigheden moet overleven en toch haar eigen waarden behoudt.

© NIENKE VAN DENDEREN

Marlies Medema is eindredacteur van het vrouwenmagazine *Eva*. Tijdens een reis voor haar werk naar Suriname stuitte ze op het verhaal van Anna Pannekoek. Ze dook samen met haar man in de archieven en wist al snel dat ze Anna's levensverhaal op papier wilde zetten.

NUR 301

9 789029 732970